

הלכות יום טוב סימן תקה תקו

הגה (ח) ואינו יודע החולב בהמה ביום טוב (ט) וישאל רואהו, (י) יש להקל (ושכ"א בתשובה), (יא) אף נהגו בו אסור, ואין לשנות, מיהו, ביום טוב של גליות (יב) מותר ביום טוב (ז) שני (הנחות אשירי רש ביצה). ואם מותר לומר לאינו יודע לחלב בהמתו בשבת, צנ לעיל סימן שה סעיף כ. וצנ לקמן סימן תקי סעיף ה אם מותר להעמיד חלב ולעשות גבינה ביום טוב:

תקו דיגי לישא ביום טוב, ובו ט' סעיפים:

א ב"ק כ"ט כ"ט ס"א (א) אין (ב) מודדין קמח ביום טוב (ג) בדי ללוש, (ד) אלא יקח באמד הדעת: הגה (ד) ומת

שערי תשובה

ראשון כמו בשבת וכפסוק נ"א מדינא ולא מחמרא בעלמא, ע"ש וצנ בשו"ת מהר"ם הלוי אחיו של הש"ס מחלב שחולב ע"י א"י וישאל רואהו ביום א' דיום טוב:

באר היטב

אלא צריך שיהיה הרפה חלב נבלע באכל, ואוכל דוקא האכל שהוא בריב"ס ואז מותר לחלב הנשאר שם, ט"ז: (ז) שני, וכ"ש אם נחלב בשבת שלפני יו"ט דמותר ביום שני, וכן גליות, והקמח חתוננים, וכ"כ המ"א, ע"ש שהאר"י והעלה דאין לזו מפקס רמ"א, ולכן בהמה העומדת לאכילה וחולב לתוך האכלין אפילו ישראל מותר לחלב בהמתו, ואם אינה עומדת לאכילה וחולב לתוך אכלין תלוי בפלגתא שכתב בסימן תצה ס"ד אם יש מקצה ביד"ט. ובקמח אינו יודע אפילו אינה עומדת לאכילה מותר לחלב לאכלין, אבל לחלב לקרנה ריקנית אסור בכל ענין; ואם א"י היה חולב לקרנה ריקנית אסור בריב"ס, ואם נחלב בשבת אפילו לאכלין ובהמה העומדת לאכילה כמ"ש סימן שה ס"כ, אסור ביו"ט א' שאחריו אכל ביום ב' שרי; וא"י שמסל"ת נאמן בענין זה כמ"ש סימן תקינ ס"ו, עכ"ל המ"א. וצנ סימן שכ"ח סעיף לג אם מותר לינק מבהמה מחמת צער, וצנ לעיל סוף סימן תצד מש"ש: (ב) מודדין. דהיה יכול למדד מאתמול:

באר הלקה

הוא מודפנן, והוא מקב"ס שמלאכתו לימו דהמירה התורה באכל נפש, דאם נחלב מערב יום טוב ותקלקל, וכמו אפי"ה ובשול, ודבריו מבארין בסוגיא דשבת דף צה, דמבאר שם לדברי אליעזר בהודי ביום טוב לוקה, ומפרש הרמב"ן דלא קאי אחולב ומחנן ומגבן אלא אמבד ומרפין ורודה חלות דבש לחדא, וכן הביא הריב"ש בשמו וכן בשם תוספי הרא"ש בשם רבנו תנאל דסבירא לה גס"פן והוא מודפנן (ורק הריב"ש בעצמו נראה דלא בירך לה דבר זה, עין שם), וכן מבאר בתשובה לרב האי גאון, וכן בחוספות בשבת שם בדבר המתחיל 'הודה' בסופו ותימא לד"י וכן מבאר דסבירא להו גס"פן דחלוה מודפנן הוא. אלא דעדין צריך באור, דסוגיא מפרשת היא ביכמות ק"ד דמותר לגונח לינק חלב ביום טוב⁽¹⁾ משום דיום טוב דאסור לאו לא גזרו רבנן, הרי מבאר דלחלב פדוכו אסור לאו הוא. אכן מצאתי ברמב"ן במלחמות פסקי חבית שהעיר מהו לדברי הגאונים, וכתב דהם יקרו דאסור לאו הניו על כלל מלאכות יום טוב האסורות ולא על מלאכה זו עצמה, אבל נש"י פירש שם כפשטה, ומשמע דסבירא לה דחולב פדוכו הוא דאורייתא משום מפרק, וכן בעבודת הקדוש להרשב"א (והביאו הגה"א בסימן תצה) מבאר דהוא דאורייתא (ולא כמו שכתב בחידושי), ומכל מקום פינו דיעבר האסור לכמה פוסקים הוא ודפנן, אין בדיניו למחות ביד המקלין בחולב לאכלין

משנה ברורה

לקח שנותן בתחית הכלי, כל פמה דאין רב חלב נבלע בו, ויש למחות בהמון שעוברין על זה [אחרונים]: (ח) ואינו יודע החולב בהמה וכו'. הינו בעומדת לאכילה, או שחולב בהמה שלו דלית בה משום מקצה ויבדל לעיל בסימן שין ואפילו בעומדת לחליבה בעומדת לאכילה דמי: (ט) וישאל רואהו. דאם אין רואהו, אסור לישאל לעולם לשתותם, כדאיתא בפר"ה דעה סימן קטו סעיף א': (י) יש להקל. הינו אפילו אם חולבו לקרנה ריקנית, דלא מקרי גולד, (ט) מפני שהישאל עצמו הנה מותר לחלב אותה לקרנה שיש בה אכלין ועל"פן בכלל מוכן (הוא"ש) [מ"א ושי"א]. ובכית"מאיר כתב, דאף לדעה זו אין להקל (ט) כי אם בחולב לתוך אכלין, ולא בא לחדש לדעה זו כי אם בדגורי החולב בהמה שלו מותר אפילו בעומדת לחליבה, דאין מקצה בשל עכו"ם, וכנ"ל: (יא) אף נהגו בו אסור. הינו דבקרנה ריקנית אסור אף (א) בעינינו, החולב, אבל אם הוא חולב לתוך אכלין ובהמה שלו, (י) אם היא עומדת לחליבה שרי, וכנ"ל בסעיף קטן ה. וכן ישאל מותר לחלב מבהמת עכו"ם, אפילו עומדת לחליבה, לתוך אכלין, דאין מקצה בשל עכו"ם, ורצה לומר, אפילו נחלב לתוך קרנה ריקנית ובהמה העומדת לחליבה, שאמד מהם ודאי חל. (יב) אכן אם נחלב בשבת, אפילו לתוך אכלין ומבהמה העומדת לאכילה, אסור ביום טוב ראשון שחל אחריו ביום ראשון משום הנהגה, אבל ביום שני שרי; אבל ביום טוב של ראש השנה חשוב שני הימים ביום אחד, וכל היכא דאסור ביום ראשון אסור ביום שני. ונקרי שמסית לפי תמו (יג) שאותו החלב נחלב ביום טוב ראשון של גליות, נאמן ומתיר ביום שני. ודין סחיטת בקר (יד) הוא כמו בשבת, דננקטינן דאסור לסקטו אפילו לתוך האכלין, וכנ"ל בסימן שכ סעיף ה. וצנ שם (יב) ורצה דבור המתחיל 'לאכל' דהכרענו שם דאפילו על"מנת לאכל לתלת אסור:

א אין מודדין קמח וכו'. דכיון דלא צריך פת הוא (ב) ולא יתקלקל אם לא ימדד, לא התיירו חכמים, (ג) דנראה כמודד למפרו: (ב) בדי ללוש. ואם לוקח קמח ללפתן וכדומה שצריך לזה מדה, יש לומר דשרי⁽²⁾ [פמ"א]: (ג) אלא יקח באמד הדעת. ואם נוטל (ג) במדה שמועד בחל, צריך לקחת מעט או להוסיף מעט⁽³⁾: (ד) ומתיר לקח וכו'. ורצה לומר, שאינו צריך להצרות (ד) מן כלי הקמח לתוך ערבתי, אלא יכול לתחב ידו לתוך השק של קמח אף על"ג שבשעשה גמא שם, ודוקא גבי עפר טישינן לגמא [לעיל בסימן

שער הציזין

(ט) אף שפרשו בן הרבה אחרונים לא הבינותי, אכן כן בישראל נמי היכא שחולב בהמה העומדת לאכילה לתוך הקערה דאסור משום גולד, נימא דמוכן הוא הואיל והיה יכול לחלב לתוך הקרנה, אלא על"כרחה השקא דחלבו לתוך הקערה שיש שם גולד, דמעקרא אכל ותשפתא משקה, הכי נמי בעיפ"ם נימא הכי, ואף דמקצה לא שיהי בה, גולד שיהי בו, כמו שכתב מהג"א אבנתם? וצנ בבאור הג"א שמוסיק גם"פן להקל אבל משום אחר, שדעתו שם דאין בחולב לתוך הקערה משום גולד היכא דבהמה עומדת לאכילה או בהמה עכו"ם דאין בה משום מקצה, ורק דאם ישאל החולב, יש בו על"פ"פנים משום מפרק, דמעקרא אכל ותשפתא משקה, אבל בעיפ"ם דלא שיהי זה, שרי, עין שם: (ט) וכן משמע בתשובת הרשב"א חלק תמישי סימן רכו שמסית שם 'אכל לתוך הקערה שאין בה אכל לא', עין שם, ומשמע שם דגם על נקרי החולב קאי דבריו: (י) אף דמכית"מאיר יהיה פרושו דגם בה נהגו בו אסור, לא העמתינו, דמשאר אחרונים וכן מבאר הג"א לא משמע פן: (יב) אחרונים, (יג) מנן אבנתם, ורצה לומר של ישאל: (יד) מנן אבנתם בשם דרבי משה: (ה) כמו לענין סבלין בשלתי סימן תקד: (ז) רש"י: (ח) ב"ח פרוש דברי הטור ושי"א: (ט) הג"ז ושי"א:

הַלְבוֹת פֶּסַח סִימָן תְּקָה תְּקוּ

ביאורים ומוספים

[משנ"ב ס"ק ט]

ס"ק עא), שכיון שהבהמה אסורה באכילה בשבת מחמת איסור שחיטה, אף החלב שלה אסור משום מוקצה [וראה שם ס"ק עב]. ולגבי מעשה החליבה עצמו כתב שם ס"ק עא שהוא אסור, אף על פי שהחליבה נעשית לתוך אוכל, וראה מה שכתבנו שם בטעם הדבר. ובשעה"צ לעיל (ס"ק ב) מבואר, שחליבת חלב שאסור להשתמש בו אסורה ביום טוב, מפני שהיא נעשית שלא לצורך אותו היום.

[ביה"ל ד"ה שהיא]

דְּמִיָּה לְגוֹנֵם לִינֵק חֶלֶב בְּיוֹם טוֹב⁽¹⁾.

10) ואף אדם שאינו גונח מחמת חולי אלא רק מחמת רעב, כתב לעיל (סי' שכח ס"ק קח ו-ק) שמותר לו לינק ביום טוב אם אין שם נכרי שיכול לחלוב עבורו. והוסיף, שאם יכול לחלוב לתוך מאכל, יעשה כן ולא יינק בפיו. ונבטעם ההיתר לגונח לינק, כתב במשנ"ב לעיל (שם ס"ק קח) שהתירו מלאכה דאורייתא הנעשית כלאחר יד במקום צער, והוסיף בשעה"צ לעיל (סי' תצו ס"ק ט), שכיון שאין דרך מפרק בכך, אין היניקה נחשבת כמלאכה כלל.

סִימָן תְּקוּ

דִּינֵי לִישָׁה בְּיוֹם טוֹב

[משנ"ב ס"ק א]

לֹא תִתְּרוּ חֲקָמִים, דְּנִדְבָהּ קְמוּדָה לְמַפְרֵי⁽¹⁾.

1) ולענין מדידה בשבת, כתב לעיל (סי' שו ס"ק לד) שאסורה היא משום 'עובדין דחול' [וראה שו"ע הרב (כאן ס"א) ומשנ"ב לעיל (סי' שכג ס"ק א)].

ולמדוד לצורך מצוה, כתב לעיל (סי' שו ס"ק לד-לה) שמותר, כיון שמדידה למצוה אינה נראית כמעשה של חול. אמנם, לענין מדידת קמח ביום טוב כשעל ידי כך יוכל לדעת אם יש בו שיעור הפרשת חלה, כדי שיוכל לברך על הפרשתה, מבואר בשו"ע לעיל (סי' תנו ס"א) שיש אוסרים, ומבואר ברא"ש (ביצה פ"ג סי' טו) שהטעם שמדידה לצורך זה אינה מותרת מחמת שהיא צורך מצוה הוא משום שהיא אפשר למדוד מבעד יום, שהרי לא היה הקמח מתקלקל כלל אם היה עושה כן מבעד יום [אכן למעשה, כתב המשנ"ב שם (ס"ק י) שאף לדעת האוסרים למדוד אין המצוה נפסדת על ידי כך שאינו מחדד, כיון שאפשר לקרב את שתי עיסות יחד עד שיגעו זו בזו ויחשבו כעיסה אחת שגודלה כשיעור החייב בהפרשה, ולהפריש מהן חלה בברכה].

[משנ"ב ס"ק ב]

שְׁפָרְיָהּ לְזָה מְדָה, יֵשׁ לוֹמֵר דְּשָׁרְיָהּ⁽²⁾.

2) וכן לענין מדידת תבלין כדי ליתן בתבשיל, כתב השו"ע לעיל (סי' תקד ס"ד) שמותר, כדי שלא יתן יותר מדי ותקלקל תבשילו, אכן, כתב המשנ"ב שם (ס"ק כב) שאם דרכו גם בימות החול לתת תבלין בקדירה מבלי למדוד אותו בתחילה, אסור לו למדוד אותו ביום טוב.

[משנ"ב ס"ק ג]

צְרִיף לְפָחַת קִמְצַט אוֹ לְהוֹסִיף קִמְצַט⁽³⁾.

3) ואף על פי שלמדוד בלא לדייק מותר, כמבואר כאן וברמ"א לעיל (סי' שכג ס"א), מ"מ לשקול בלא לדייק כתב המשנ"ב לעיל (סי' תק ס"ק ח) שאסור, שמי"מ נראה כשוקל [וראה מה שכתבנו לעיל (סי' שו ס"ק לד) הברולים נוספים בין מדידה לשקילה].

דָּאָם אֵין רוֹאֵהוּ, אָסוּר לִישְׁנָאָל לְעוֹלָם לְשִׁתּוֹתָם, כְּפִדְאִתָּא בְּיֻרְהָ דְּעָה סִימָן קִטוּ סְעִיף א'⁽⁷⁾.

7) ובטעם הדבר כתב השו"ע שם, שחוששים שמא עירב חלב טמא, והוא מדברי הגמרא (ע"ז לה, ב).

ובזמנינו, שיש פיקוח ממשלתי על כך שלא יערבו עם החלב חלב שבא מבהמה טמאה, ומי שיעבור על הוראה זו צפוי לעונש, כתב החו"א (ו"ד סי' מא ס"ק ד) שיתכן שנחשב הדבר כהשגחה שלא יערבו, ואין לאסור חלב שנחלב על יד נכרי אף אם אינו רואהו [בצירוף טעמים נוספים, עיין שם]. וכתב הגרי"י קניבסקי (קריינא דאיגרותא ח"ב סי' קכג) שלמעשה החו"א היקל בזה בשעת המלחמה, והתיר לבחורי ישיבה חלשים להשתמש באבקת חלב נכרי, מחמת הפיקוח הממשלתי. ובשם החו"א העירו (תשובות והנהגות ח"א סי' תמא) שאמר שלמעשה אין להקל בזה אלא לקטנים או לילדות בתוך שלושים יום ללידתה. וכן כתב בשו"ת אגרות משה (ו"ד ח"א סי' מו-מט), שכיון שהחליבה נעשית מטעם מפעלים, ויש עליהם אזהרה על פי חוק ופיקוח ממשלתי שלא יערבו חלב טמא, מותר מן הדין לשתות את החלב, אלא שבעל נפש יחמיר דבר [וראה עוד דבריו ב"יד ח"ב סוף סי' לא ו-לה]. ובמקום אחר כתב (ו"ד ח"ד סי' ה), שלמעשה אין להקל אלא בשעת הדחק. מאידך, בשו"ת מנחת יצחק (ח"י סי' לא אות טו) כתב, שלמעשה נזהרים בחלב שיש עליו פיקוח ממשלתי, שלא להשתמש בו אף לקטנים.

ובארץ ישראל בזמנינו, שחלק ממשקי החלב שייכים ליהודים מומרים והפעלים שחולבים בהם הם נכרים, דעת הגרי"ש אלישיב (שו"ת ישא יוסף ו"ד סי' יג) שיש לדון להקל בדבר, כיון שמפעלי החלב בודקים את טיב החלב של כל רפת, ומשלמים לבעל הרפת בהתאם, ומשום כך הוא ירא לערב דבר אחר בחלב, כדי שלא להפסיד ולפגום את טיבו, אלא שלמעשה אין להקל בזה לכתחילה עד שיהיה משגיח שנכנס ויוצא אחת לכמה ימים [כפעמיים בשבוע] בזמן החליבה, ובכך החלב כשר למדהרין. והוסיף (שם אות ג), שאם הותקנו ברפתות מצלמות וידיאו המצלמות את החולבים, ואין לחולבים אפשרות לזיף את הדבר, נחשבת החליבה כנעשית בהשגחת ישראל. והגרי"ש וואנר כתב (שם סי' יד) ובשו"ת שבת הלוי ח"ט סי' קסה), שאפשר להקל בזה מן הדין, משום שיתכן שכשהחליבה נעשית בפני ישראל מומר אין זה נכלל בגזירת חלב עכורים, ובמקום שאין מצויות בהמות טמאות, והמפעל מקפיד מאד על תערובת חלב טמא, ויש במחלבות חלב ישראל פי ששים מהחלב שחלבו הנכרים, מותר הדבר מדינא, אך מ"מ יש להדר לכתחילה שישגיח ישראל שומר תורה ומצוות על החליבה.

[משנ"ב ס"ק י]

יְעַל־יָ בְּכָל־ל מוֹקֵן הוּא⁽⁸⁾.

8) אמנם לעיל כתב (סי' שה ס"ק עב) שנהגת בחלב גזירת 'משקין שובו', דהיינו, שנאסר לשתות משקים שיצאו מאליהם מתוך מאכלים האסורים בסחיטה בשבת ויום טוב, מחמת גזירה שמא יבאו לסחוטם מלכתחילה, כמבואר לעיל (סי' שכ ס"ק א). וראה שו"ת רעקיא (מהדריק סי' ה ד"ה ומהתם), נשמת אדם (כלל פא סוף ס"ק א), וערוך השלחן (סי' י).

[משנ"ב ס"ק יב]

אָסוּר בְּיוֹם טוֹב רְאֲשׁוֹן שְׁתָּל אֶתְרִי בְּיוֹם רְאֲשׁוֹן מְשׁוּם הַכְּנָה⁽⁹⁾.

9) ומבואר מדבריו שחלב שנחלב לתוך אוכל אסור בשבת עצמו, ואף אם הבהמה עומדת לאכילה. ובטעם הדבר כתב לעיל (סי' שה

הַלְבוּת יוֹם טוֹב סִימָן תְּקוּ

ביאורים ומוספים

פּט"ז ס"ק ב) ביאר, שהמשנ"ב אסר כאן מפני שנקט כדעת החי אדם, והוסיף שכן ההלכה. ומטעם זה, דעתו (שם) שאסור להוציא גושי דייסה מתוך דייסה, או לברור גרעינים וקליפות ממאכל. מאידך, דעת הגרי"ש אלישיב (לקט הלי' יום טוב פי' הע' ה) שנספק כדעת השו"ע הרב, ולפיכך, דעתו (שם פי"ג הע' כא, מבקשי תורה יום טוב עמ' רס) שמותר להוציא עצמות מבשר חיים, כיון שאין הדרך לעשות כן עבור ימים רבים. וכן להוציא שקית תה מהכוס, כשעל ידי כך נבררים מים מבין עלי התה ומבין החורים שבשקיק, דעתו (שם פי"ג הע' ה) שמותר מטעם זה.

[לענין פרטים נוספים במלאכת בורר בומינו, ראה מה שכתבנו לקמן (סי' תקי ס"ק ז-ח)].

10) ובביאור ההיתר להוציא את הזבוב יחד עם קצת משקה, ראה מה שכתבנו לעיל (סי' שיט ס"ק א).

11) אמנם, לעיל (שם ס"ק נה) כתב, שאם הוא שותה את השכר מיד, אין בכך איסור בורר, כיון שברירה שאינה בכלל מותרת כשנצרכת לאלתר. וכתב בשו"ע שם (ס"ק מד) שאף שהחיי אדם החמיר בזה, מ"מ מהמג"א ומהא"ר ותוספת שבת משמע שאין בכך איסור.

[משנ"ב ס"ק יז]

וְהַנְּפֵה שְׂבֻבֵי מִצְיָא, וְהַתְּקַדָּה רִאשׁוֹנָה דְּמִי¹².

12) ולנפות קמח המצוי בומינו (שכבר מנופה היטב במפעל), כתב בשו"ת אור לציון (חי"ג פי"ט תשובה ו) שמותר ביום טוב על ידי שינוי קטן, כגון לנפות על גבי שולחן, שכיון שהקמח כבר מנופה במפעל ונעשה באופן שאינו מתלע, ומשום כך אין מצויים בו תולעים, אין הניפווי שעושים בבית אלא בתורת חומרא, ולפיכך נחשב הוא כניפווי של קמח נקי שכבר נופה כדי לשבחו בלבד, אלא שאין לנפותו בלא שינוי, משום שהיתה אפשרות לנפותו מבעוד יום [וראה מה שהביאו דעת הגרי"ש אלישיב בזה, בקובץ מבקשי תורה (י"וט עמ' רטנ). ובהלכות המועדים (פי"ג ס"ד)].

[משנ"ב ס"ק יח]

מְשֻׁם דְּנִרְאָה כְּמִתְקַדָּה¹³ או כְּמִקְדָּשֵׁי¹⁴ וכו', התיירו לו גם כן לתקן עֲשֵׂתוֹ וְלִהְיוֹת מִיָּדִי טָהוֹר¹⁵.

13) ואף על פי שמותר לתקן מאכלים ביום טוב לצורך אוכל נפש, שהרי בישראל הותר ביום טוב, כתב הקהלות יעקב (ביצה סי' ח) שכיון שהיה יכול להפריש חלה מבעוד יום, נחשב הדבר כמכשירי אוכל נפש שאפשר לעשותם מבעוד יום, שאסור לעשותם ביום טוב, כמבואר בשו"ע לעיל (סי' תצה ס"א). והוסיף, שהטעם ששחיטה הותרה ביום טוב אף על פי שהבהמה נתקנת על ידי כך, הוא מפני ששחיטה נחשבת כדבר שאי אפשר לעשותו מבעוד יום, מחמת שהבשר עלול להתקלקל עד שיאכלוהו ביום טוב, כמבואר בחש"י (ביצה כג, ב). ובשו"ת תורת חסד (סי' כח אות ז) כתב, שאיסור ההפרשה אינו מטעם זה, שהרי נאסר להפריש גם אם לא הספיק לעשות כן מבעוד יום, ואילו במכשירי אוכל נפש שלא הספיק לעשותם מבעוד יום, מבואר לעיל (סי' תצה ס"ק ח) שמותר לעשותם ביום טוב [וראה שו"ע (סי' תקי ס"ק יח)]. וביאר שהאיסור להפריש הוא משום שתיקן שאינו מותר לנפותו מבעוד יום אלא רק מסיר את האיסור שעליו, לא הותר ביום טוב (מה שאין כן שחיטה, שהוצאת הגשמה שנעשית על ידה מצרכת להכנת המאכל]. [וראה בשו"ת מהר"ב"ח (סי' טו) שכתב, שמשום קושיה זו שהפרשה היא לכאורה צורך אוכל נפש, דעת הרמב"ם (פכ"ג מהל' שבת הי"ט ו-י) היא שאיסור ההפרשה ביום טוב אינו משום שהוא מתקן, אלא משום שהוא כמקדיש, וכעין זה כתב המרכבת המשנה על הרמב"ם שם].

המשך במילואים עמוד 60

[משנ"ב ס"ק ד]

לְאֵל בְּפִרוֹת וּבְכֶבֶד מְאֻכָּל⁴.

4) ובטעם הדבר כתב השו"ע הרב (סי"ב) שכיון שעשיית גומא אסורה משום איסור בונה, לא נאסר לעשותה אלא בקרקע או בדבר המחובר לקרקע, ששייך בהם בנין.

ולענין עשיית גומא באפר כירה, מבואר בשו"ע צ"ל לעיל (סי' תצה ס"ק צח) בשם הרא"ש שאין בה איסור, אכן בביה"ל שם (סט"ו ד"ה ואם) תמה על כך שהרי בגומא משמע שיש באפר זה איסור עשיית גומא.

[משנ"ב ס"ק ח]

אֶפְלוּ בְּלִקְטָן מִחוּץ הַתְּנָיִם הַמְּפִירוֹ קְיֹם טוֹב גּוּפָא⁵.

5) שלקחת מאכל מחנוני לצורך שבת ויום טוב מותרת [כשאין משלם לו באותו יום, וכגון שמתיר], כמבואר בשו"ע לעיל (סי' שג ס"א) ולקמן (סי' תקיז ס"א).

[שו"ע צ"ק יא]

דְּקָטְנִית אֵין צָרָךְ לְבָרֵךְ בְּדֵי אֶלָּא לְיוֹמָא⁶ וכו', וכן מוכח קצת פסוקא דף יג עמוד א ד"ש חלוק בין דגן לקטניות⁷.

6) וכן הביא מחלוקת זו בין החיי אדם לשו"ע הרב בביה"ל לעיל (סי' תקד ס"ג ד"ה משום), וכתב שהדין שאין לברור פירווי מצה גדולים מתוך קמח מתבאר לכאורה רק לפי החיי אדם, וראה מה שכתבנו שם.

7) ובביאור ההוכחה, כתב בביה"ל לקמן (סי' תקי ס"א ד"ה הבורר) שמבואר ברש"י וברא"ה שם שהדרך היא שאין חובטים ומתקנים את הקטניות לאכילה אלא כפי השיעור שצריכים לתת בקדירה, וממילא גם מה שבוררים הפסולת מהם אחר כך אינה יותר משיעור זה, מה שאין כן בדגן, שרגילים לברור עבור ימים רבים.

[משנ"ב ס"ק יב]

וְכִלּוֹן לְנֶגַה קְדוּעָה זו⁸, וְהוּא הַדִּין אִם נִפְלוּ זְבוּבִים לְחוּץ הַכּוֹס לֹא יִסֵּר אוֹתָם לְחוּדוֹ⁹, אֶלָּא צָרִיף שַׁיְקָה מִן שְׂמִשְׁקָה גַם כֵּן עֲקָה¹⁰ [ט"ז]. וְהוּא הַדִּין הַשּׁוֹתֵה שֶׁכֶּר וּבְמִתְיָתוֹ יֵשׁ שְׁמָרִים, יִצִּית מְעֻט שֶׁכֶּר עַל הַשְּׁמָרִים¹¹.

8) ולרחוץ פירות מאבק שעליהם, דעת הגרי"ש אלישיב (לקט הלי' יום טוב פי"א הע' ה) שמותר ביום טוב, מפני שיש שהתיירו זאת אף בשבת [ראה מה שכתבנו לעיל (סי' שיט ס"ק כט)].

אכן לענין ברירת כלים וספרים וכדו', דעת הגרי"ש אלישיב (מבקשי תורה יום טוב עמ' רס) שכיון שאין שייך בהם צורך אוכל נפש, דין ברירתם ביום טוב הוא כשבת, ואסור לבוררם מדינא, וכן דעת הגרי"ן קרליץ (חוט שני יום טוב פט"ז ס"ק א אות ג) שברירה זו אסורה מדאורייתא, ואף לצורך אותו היום, וכן משמע בשו"ע הרב (סי' תקי ס"ג) שהיתר ברירה ביום טוב נאמר רק לגבי אוכל. מאידך, בישועות יעקב (סי' תקי ס"ק א) מבואר שאף לגבי מלאכת בורר נאמר דין 'מתוך שהותרה לצורך אוכל נפש הותרה אף שלא לצורך'. וכן כתבו בשו"ת שבת הלוי (ח"י סי' עט אות א) ובשו"ת אור לציון (חי"ג פי"ט תשובה ז) שלמעשה מותר לברור בגדים ביום טוב גם אם אינו צריך להם אלא לאחר כמה שעות [וראה מה שכתבנו בביה"ל לקמן (סי' תקי ס"ב ד"ה אם)].

9) ואף שלפי דברי השו"ע הרב המובאים בשו"ע (סי' יא) לכאורה מותר להוציא את הזבובים בפני עצמם, מחמת שהדרך להוציאם בסמוך לשתיית המשקה, כתב הגרי"ז אויערבך (ששי"כ תקונים ומלואים פי"ד הע' כא) שיתכן שטעם האיסור הוא משום שרגילים לעשות כן גם עבור ימים רבים. והגרי"ן קרליץ (חוט שני יום טוב

מילואים

הלכות יום טוב סימן תקג תקד

המשך מעמוד קודם

המלח ביום טוב ופשה בכך שלא דך אותו לפני החג, בדיעבד מותר לו לדרך בשינוי ביום טוב.

ולפי המהר"ל האור זרוע המובאים בדרכי משה (שם אות ב), הסוברים שמלאכת אוכל נפש בדבר שאינו מפיג את טעמו אם עושים אותו מבעוד יום, אסור לעשותה ביום טוב אף על ידי שינוי, כתב הבה"ל לעיל (שם ס"א ד"ה מיהו) שיתכן שהטעם שהקילו חכמים במלח הוא מפני שאי אפשר לאכול תבשילים בלא מלח.

[משנ"ב ס"ק ז]

דְּהִינּוּ שְׂדֵינָהּ בְּמִדּוּף שֶׁל עֵץ 4.

4) ולענין לכתחילה, להמתין ולדרך את המלח על ידי שינוי ביום טוב, כתב לעיל (סי' תצה ס"ק י) ובשעה"צ שם (ס"ק יב) שהמג"א התיר הדבדו יש פקפק על דבריו, וכתב המשנ"ב (שם), שאם אין שהות בידו לדרך את המלח מבעוד יום, בודאי אפשר לסמוך על המתירים לכתחילה לדרך אותו ביום טוב בשינוי, ואף אם ידע שיצטרך את

הלכות יום טוב סימן תקו

המשך מעמוד קכ

משמע מדבריו לקמן (סי' תקכו ס"ק ס-סא).

15) ולהפריש חלה אף על חלק מהעיסה שיועד שלא יאכלנו ביום טוב אלא בימות החול, דעת הגרש"ז אויערבך (שש"כ פ"א הע' ס ו-קד) שמותר, אף שמוסיף בשיעור החתיכה הנתקנת, ומשום שאין הדבר ניכר כלל, ואין הוא עושה שום מעשה נוסף עבור החול, אלא מחשבה בלבד.

14) וטעם האיסור להקדיש בשבת, כתב לעיל (סי' שלט ס"ק כג) שהעברת החפץ מרשותו לרשות גבה דומה למקח וממכר, שאסור בשבת. אמנם, לענין נתינת מתנה, שאסורה משום שדומה למקח וממכר, כתב לעיל (סי' שו ס"ק לג, וסי' תמד ס"ק כ) שמותרת היא לצורך מצוה וכן לצורך שבת, כמבואר לעיל (סי' שכג ס"ק לד), וכן

הלכות יום טוב סימן תקו תקח תקט

המשך מעמוד 248

לתקנם ביום טוב, ובספר מנחת יום טוב (סי' צח ס"ק צט) הביא את דבריו. 4) ואף לומר לשואל הלכה זו למעשה שהיא הלכה ואין מורין כן, כתב הש"ע הרב (סי' אקו"א ס"ק א) שאין לומר לו, כיון שבכך אומר לו שמעיקר הדין מותר.

ואף להורות שאסור, כתב ה"ט"ז (סי' תקיד ס"ק ב) שאין מורין, שהרי מעיקר הדין מותר. ולפיכך כשעונה מורה הוראה לאדם השואל, דעת הגר"ג קרליץ (חוט שני יום טוב פ"ג ס"ק ג) שיאמר לו עיצות מעשות איך להכין את המכשירין בלי מלאכה, בלא לענות לו מה הדין, וכנזכר בגמרא (ביצה כב, א).

אש כדי שלא תגרם לשריפת התבשיל, אף על פי שאי אפשר לעשות זאת מבעוד יום, ביאר המשנ"ב שם (ס"ק ד) שלדעה זו לא הותר לעשות מלאכה לצורך 'מכשירי אוכל נפש' אלא בדברים שהם קרובים להיקח המאכל, מה שאין כן כיבוי אש שהוא רק מונע את היזק המאכל [והרמ"א שם התיר, משום שלדעתו נחשב הדבר כצורך אוכל נפש ממש, כמבואר במשנ"ב שם (ס"ק ז)].

ומי שאמר לשלוחו לעשות 'מכשירי אוכל נפש' מבעוד יום, וביום טוב התברר שהשליח שכח לעשותם, כתב הדעת תורה (כאן) שנחשב לגבי המשלח כ'מכשירי אוכל נפש' שאי אפשר לעשותם מבעוד יום, ומותר לו

הלכות יום טוב סימן תקט תקי

המשך מעמוד קכו

לאכילה, כתב בבית"ל לקמן (סי' תרלח ס"ב ד"ה וביום טוב) שמותר, והוסף (שם), שאם יכול לטלטלם על ידי טלטול מן הצד מבואר בפמ"ג שיתלטלם כך ולא יטלטלם בידים.

ולענין טלטול כלי העשוי לחיתוך בשר עליו, שדינו כמוקצה מחמת חסרון כוונה, כתב לעיל (סי' תצט ס"ק יט) בשם המג"א שאם מטלטלו כדי לקצוב עליו בשר, מותר הדבר משום שמחת יום טוב וְאִם שֶׁהִחִיתוּךָ עַל גִּבּוֹ נֶחֱשֵׁב כְּהַשְׁתַּמְשֵׁת בְּמוֹקְצָה, כתב הפמ"ג שם (א"א ס"ק יא) שמותר הדבר, מפני שלא נאסרה ההשתמשות אלא בדבר שאינו כלי, ובבית"ל שם (סי' ד"ה אלא) פקפק בזה, ונשאר בצ"ע.

ובגרוך האם יש דין 'בסיס' על הפירות שמתחת לאבנים [כשהונחו על הפירות בכונה, ומשום כן יאסרו בטלטול אף לאחר שהוסרו האבנים ביום טוב]. הסתפק הגרש"ז אויערבך (שש"כ פכ"א הע' טו), שו"ת מנחת שלמה ח"ב סי' לט אות ג) שמא אין להם דין בסיס, שהרי מותר להסיר את האבנים מהפירות בכל שעה שירצה לצורך אכילה, כמבואר כאן, ולכן אין הפירות נעשים בסיס למוקצה.

31) ולעיל (סי' תקא ס"ק כג) ביאר שהאיסור להסיק בכלי מוקצה הוא משום שההדלקה שעושה בכלי נחשבת כטלטול וְנִרְאֶה שֶׁהַיֵּצֵא שֶׁם (ס"ק לא)].

שאסור, ואף שהעישון עצמו מותר, מ"מ מכיון שלא הותר משום אוכל נפש אלא רק משום דין 'מתוך', לא הותר לטלטל מוקצה עבורו. אכן, לענין טלטול מוקצה לצורך הנאת חימום או הנאת לבישה, דעת הגרש"ז אויערבך (שם פכ"א הע' ו, וכעין זה בשר"ת מנחת שלמה ח"ב סי' לט אות א) שמותר, כשם שהתיר הרעק"א לטלטל מוקצה לצורך הנאה של ריבוי אור, מפני שהנאות הגוף האלו נחשבות כצורך אוכל נפש וְנִרְאֶה רַמְבַּ"ם פ"א מהל' יום טוב ה"ז שהותר לטלטל מוקצה ביום טוב לצורך אכילה וְיִצְוִיחָהּ ב'].

ולענין גריפת טיט שנפל לתנור, כתב לעיל (סי' תקו ס"ק כא) שמותר לטרוף, כיון שמבואר ברמ"א כאן שמותר לטלטל מוקצה לצורך אוכל נפש וְרַק אִם הָיָה יָכוֹל לַעֲשׂוֹת זֹאת מִבְּעוֹד יוֹם, אסור לעשות כן ביום טוב, וביאר בבית"ל שם (ס"ד ד"ה כיון) שכיון שיש ראשונים הסוברים שגריפת הטיט אסורה משום תיקון מנא ולא רק משום מוקצה, אין לטרוף כשהיה אפשר לעשות זאת מבעוד יום].

30) וכן אם מונחות האבנים לפני הפירות, כתב לקמן (סי' תקיח ס"ק כג) שמותר לטלטלן כדי שיוכל להגיע לפירות. והוסף, שאף לטלטל דבר מוקצה שמונח במקום שצריך להעמיד עליו מאכל, מותר, משום שמחת יום טוב. וכן לטלטל נויי סוכה שנפלו על השולחן ומפריעים

הלכות יום טוב סימן תקו

באר הגולה קכ

כ הרא"ש שם
ג בריהא שם וכתב
קפא ד מביבא
דאמריא שם ה שם
פגמא ל"ו ר שם ט'
וכאבא דשמאל
וכדעת רב הפוסקים

לקח קמח מן הפלי אף-על-פי שעושה גמא בקמח (ר"ן פ"ק דביצה ופ' כירה): **ב (ה) באין מרקדין הקמח בתחלה (ו) אפלו על-ידי שנוי, יאכל אם רקדו מאתמול (ז) ונפל בו צרור או קיסם ורופה לרקדו פעם שנית, (ח) מתר (ט) אף בלא שנוי.** הגה (י') ויש אומרים דמתר לטל הצרור או הקיסם בידו, (יא) אכל יש (ב) מחמירין (יב) ואוטרין (המגיד פ"ג). **ואם לא נפל בו דבר אלא שרופה לרקדו שנית כדי שיהא הפת נאה, (יג) יצרף שנוי קצת, (יד) כגון על-גבי (א) שלחן:** הגה והוא הדין דמתר לעשות על-ידי אינו-יהודי אפלו תחלת הרקידה (טו) אם ושנה (טז) קצת (כ"ט): **ג הי"לש עשה ביום-טוב, (זי) יכול להפריש ממנה חלה *והוליקה לפהו (ד) שרי (יה) אפלו הפרישה מאתמול. יאכל עשה**

באר היטב

(ב) מחמירין. ע"ש סימן שיט סט"ו, ועין ט"ז: (א) שלחן. דבחל דרכו לנפות על-גבי צרכה; וא"כ מי שדרכו לנפות בחל ע"ג

באר הלקה

אף מבהמה חולקת במקום מניעת שמחת יום-טוב, ומקל מקום אם אפשר זה על-ידי עבדים בנדאי טוב יותר:

* והוליקה לפהו. הרב ים של שלמה כתב, דכפי שהוכיחו הווספות דלביט-שמיא דאין מוליכין מפתח לפהו, הוא הדין אם בא לביטו שפאור לתנו לו אלא-אם-כין כנגיד אפלו לאכל פתיו, אם-כן הוא הדין אף לבית-הלל דמוליכין בכל מקום, אכל מקום היכא דגם בית-הלל מודו דאין מוליכין, כגון שפסיק ושות-הרבים או פרמליה,

משנה ברורה

תצח סעיף טז, ולא בפרות ובדבר מאכל: **ב (ה) אין מרקדין וכו'.** דכל מלאכות שקדם לישא אסרום חכמים מפני שדרכן לעשותם לזמן מרבה, ולכמה פוסקים מדאורייתא אסורים, וכמו שנתבאר לעיל בסימן תצה, ואפלו לא (ס) היה אפשר לו לרקד מערביים-טוב: (ו) אפלו על-ידי שנוי. וכמו בכל מלאכות האסורות ביום-טוב דאפלו בשנוי אסור, וכמו שנתבאר לעיל בסימן תצה במשנה ברורה: (ז) ונפל בו צרור וכו'. הינו

(ו) ביום-טוב, דאי מערביים-טוב היה לו לרקד מאתמול, ואינו מתר פי אם על-ידי שנוי [עו"ש]: (ח) מתר. שהרי (ו) אין פגנתו לרקד כדי לנפות הקמח, אלא כדי לברר על-ידי-הו הצרורות והקיסמין שישארו בבקבה אחר נפילת הקמח דרך הנקבים, וזה לא אסרו חכמים, שהרי נפל ביום-טוב גופא, וכו"ל. ואינו דומה להא דמבאר לקמן בסימן תקי סעיף ב דאסור לברר קטניות מתוך פסלת שלהן בנפה ובקבה [וזה בודאי אסור (ס) אפלו בלקחן מתוך התנינו המכיריו ביום-טוב גופא] ולא היה יכול לבררן מערביים-טוב, דהתם דרך המלאכה לעשותה לזמן מרבה, מה שאין כן הא שהקמח כבר מבעוד יום נבחר מהסבין וארע שנפל בס צרור או קיסם, (ט) מנבר לכל שהוא לצרף שעה לאפותה ביום-טוב ושרי: (ט) אף בלי שנוי. ויש מחמירין דגם כזה בעי שנוי [ב"ח, והביאו האלה רבה. ועין בחי"א אדם שדעתו דצריך כזה שנוי גמור, כגון לרקד באחורי הנפה או על-ידי עבדים]. וכן הדין מצות ביום-טוב יצרף לרקד הקמח הנטחון מן הפורירין, ורקד על-ידי שנוי [דהינו אחורי הנפה, לדעת הח"א אדם]: (י') ויש אומרים דמתר וכו'. רופה לומר, אף זה מתר, (י') והוא הדין דמתר על-ידי רוקד וקדע המחבר: (יא) אכל יש מחמירין. דכיון דגם (יא) בחל דרך לטל צרור ביד, הרי לה כבורר. ורופה זו, הוא הדין דאין לטל ביד הפורירין הגדולים מתוך הקמח הנטחון כשדך מצות ביום-טוב [ח"א]: (יב) ואוטרין. הינו לענין לטל צרור ביד, (יג) אכל על-ידי הרקדה גם הם מודים לדעת המחבר דשרי; ועין מה שכתבנו בסעיף קטן ט דעת הח"ב; ונכון לנהג כדעה זו] (פר"ח). והוא הדין אם נפל וזבובים לתוך הכוס לא יסיר אותם לחוד, אלא צריך שיקה מן המשקה גם-כן עמהם] (ט"ו). והוא הדין השותה שכר ובתחתיתו יש שמרים, ויניח מעט שכר על השמרים] (פמ"ג): (ג) צריך שנוי קצת. אף שהוא באכל-לפוש, (ג) הרי אפשר היה לו לרקד מאתמול, וגם דזה מתחיל ברקידה ראשונה, מה שאין כן כגנל צרור או קיסם הנזכר לעיל, יודיעין הכל שהתקד הוא רק לצרף שעה שישל הצרור ונקיסם, וגם דלא סגי בלאו הכי וממנו משמחת יום-טוב [חידושי הרא"ה]: (יד) כגון על-גבי השלחן. דבחל הדרך לנפות על-גב תבה או צרכה. (יד) ואם דרכו של אדם זה לנפות גם בחל על שלחן, יעשה (טו) שנוי אחר, וכל-שכן אם יגפה על-גב הנפה (טו) מצד השני דשרי. וכתבו המחורגים, דכל זה אם הנפה השנייה אין נקביה קטנים מנפה ראשונה וכל מה שייצא בראשונה יצא בשנייה, (יז) אכל בהיתה הנפה השנייה עם נקבים דקים, בודאי אסור, שהרי ישאר הקמח העב בנפה ויצא הדין והתקדחה הראשונה דמי. וכתב במתחית-השלחן, דלפי זה אפלו בזמננו שהקמחים נרקדים בבית הרחים, (יט) מקל מקום אין להקדים עוד הפעם בבית אפלו על-ידי שנוי, שהרי אנו רואין שהרקוד בבית הרחים אינו מוציא כל הפסלת, והנפה שבבית מוציא, אחר הרקדה ראשונה] (יז): (טו) אם יגפה וכו'. לפי שיש מי שאומר שאפלו ישאל מתר לרקד על-ידי שנוי, אף שבה הפוסקים חולקין עליו, (טט) על-כל-פנים יש לסמוך על דבריו להקל בשנוי על-ידי זכרי: (טז) קצת. והפרי חדש מחמיר אפלו על-ידי עבדים; ואפשר דבשנוי גמור, כגון אחורי נפה, מודה דשרי על-ידי עבדים] (פמ"ג): **ג (זי) יכול להפריש וכו'.** אר"ע-לב דאין מגביהין תרומות וכו' ביום-טוב משום דנראה פסקמין] (יג) או כמקדש] (יג), כלש ביום-טוב לא גזרו, ואפלו באין לפניו כהן (כ) או במקום שהחלה גשורת, דכיון דמתר ללוש לכתחלה ביום-טוב (כא) משום דפת תמה עדיף טפי, התיירו לו גם-כן לתקן עסתו ולהוציאה מידי טבא] (יח) אפלו הפרישה מאתמול. ולא אמרין היה לו להוליקה מאתמול. ואפלו צריך להעבירה

שער הציון

(ה) פוסקים: (ו) ר"ן: (ז) הגר"ז: (ח) בית-מאיר: (ט) פן משמע בחדושי הרא"ה, וכזה מתרין קשת הביט-מאיר מסימן תקי דאסרו שם בקטניות בנפה ובקבה: (י) פן מוכח מדברי-משה: (יא) תי"א אדם, ומתחיל בזה מה שהקשו הש"י ומאמר מרדכי ונהר-שלום מהא דסימן תקי דמתר ביד. והגר"ז כתב למלך בין חטים וקמחים לקטניות, דקטניות אין דרך לברר ביד אלא ליומא. וכן כתב באמת הרא"ה בחידושי. וכן מוכח קצת בסוגיא דף יג עמוד א דיש חלוק בין דגן לקטניות]: (יב) פן מוכח ממתחית-השלחן והגר"ז ובית-מאיר, ומה שגרשם בפנים 'המגיד' הינו מה שפרש בדברי הראב"ד [ואכל הוא לעצמו טובך דעת הרמב"ם דהכל שרי]. והנה בבלוש משמע דהיש מחמירין טובין קדעת הכל בו בשם הראב"ד דבצורו וקיסם אסור בכל גוה, בין לטל אותן ביד וכו' ובין לרקד פעם שניה, דמקל מקום בכלל בוור הוא, אכל מדברי הנדכרי-משה הארץ משמע דהיש מחמירין לא פליגי אלא לענין לטלו ביד אכל על-ידי רוקד שרי, והשעם נראה לי, דסבירא לה דבזה שהקמח נקי ורק שנפל בו צרור או קיסם, דרך הברירה בחל הוא רק ביד, וכשבור דרך רוקד הוא שלא קרובו ולכן שרי: (יג) ר"ן ושארי פוסקים, אכל טעם זה לא ניתא לדעת המחבר ברש סימן תצה דמשמע כטובך דבאכל-נפש למגרי שרי, והכרוננו לטעם הרא"ה: (יד) מגד-ארבעה: (טו) כגון על-גבי מפה [אחרונים]: (טז) גמרא. ועין ברא"ש: (יז) ב"ח ופרי חדש ושי"א: (יח) אחי לאפוקי מקלת מגד-ארבעה, אכן גם הפגז-ארבעה לא קתב רק בדרך אפשר, וספקו היה גם-כן מצד דברי הב"ח אלו וכמו שקתב הפרי-מגרים: (יט) פן מוכח מתוספות: (כ) פסחים מ"ו: (כא) רש"י ביצה ט' עמוד א: